

וְאֶת־כִּנּוֹ וְקִדְשָׁתָּ אֹתוֹ:
 יב וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אֹהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו
 אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ
 אֹתָם בַּמַּיִם: יג וְהִלַּבְשָׁתָּ אֶת־
 אֹהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמְשַׁחְתָּ
 אֹתוֹ וְקִדְשָׁתָּ אֹתוֹ וְכִהֵן לִי:
 יד וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבְשָׁתָּ
 אֹתָם בַּתְּנַיִת: טו וּמְשַׁחְתָּ אֹתָם
 בַּאֲשֶׁר מְשַׁחְתָּ אֶת־אֲבִיהֶם
 וְכִהֵנוּ לִי וְהִיְתָה לְהִיְתָ לָהֶם

יב ותקרב ית אהרן וית בנאיה
 לתרע משפן זמנא ותסחי יתהון
 במיא: יג ותלבש ית אהרן ית
 לבושי קודשא ותרבי יתה
 ותקדש יתה וישמש קדמי:
 יד וית בנאיה תקרב ותלבש
 יתהון בתונין: טו ותרבי יתהון
 במא די רפיתא ית אבנהון
 וישמשון קדמי ותחי למחוי להון
 רבותהון לכהנות עלם לדריהון:
 טז ועבר משה פכל די פקוד יי
 יתה פן עבר: יז והנה פירחא
 קדמאה בשפא תניתא פחד
 לירחא אתקם משפנא: יח ואקם
 משה ית משפנא ויהב ית
 סמכוהי ושוי ית דפוהי ויהב ית
 עברוהי ואקם ית עמודוהי:

מְשַׁחְתָּם לְכַהֲנַת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: טז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל
 אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: יז וַיְהִי בַחֹדֶשׁ
 הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַהוּקָם הַמְּשַׁכֵּן:
 יח וַיִּקָּם מֹשֶׁה אֶת־הַמְּשַׁכֵּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם

תורה תמימה

(י) ויהי בחודש הראשון. תניא, מאימתי תורמין תרומת הלשכה - מאחד בניסן, דכתיב
 בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן, ותני עלה, בו ביום שהוקם
 המשכן בו ביום נתרמה התרומה(ה) [ירושלמי שקלים פ"א ה"א].
 (יא) ויקם משה. תניא, רבי אומר, ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו
 ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו, מכאן דמעלין בקודש ואין מורידין(י) [מנחות צ"ט ב'].

סג ביאור

(ה) כי באופן אחר לא היה באפשר, שא"א היה
 להקדים שהרי עדיין לא הוקם המשכן, וגם לא היה
 באפשר לאחר, כי מכיון שהוקם המשכן הוצרכו
 לתרום הלשכה ולהביא קרבנות הצבור שקרבו בו
 ביום, וילפינן כן לדורות שמתחילין לתרום מן החדש
 באחד בניסן. ועל יסוד זה קיי"ל דבאחד באדר
 משמיעין על השקלים, ככל זמן ב"ד שלשים יום,
 וע"ע לפנינו בפ' פינחס בפסוק זאת עולת חודש
 בחדשו נביא עוד דרשה בענין זה.

(ו) פירש"י וז"ל, מדרישא וסיפא דקרא בלשון
 הקמה דאפילו בצחות הלשון לא הורד ש"מ דאין
 מורידין, עכ"ל. וגם יש לפרש הכונה ע"פ המבואר
 במ"ר דבכל ז' ימי המלוואים היה מקימו ומורידו,
 וחזר והקימו והורידו, יעו"ש, ומדלא כתב גם ויורד
 ש"מ דאין לשון כבוד הוא לכתוב בו ירידה, וש"מ
 דאין מורידין בקודש, ועיין ברש"י מגילה כ"ו א'
 הביא מתוספתא דמכאן ילפינן דמעלין בקודש,
 והיינו משום דבצלאל עשה את המשכן ומשה

יט ופרס ית פרסא על משכנא
 ושוי ית חופאה דמשכנא עלוהי
 מלעלא כמא די פקיד יי ית
 משה: כ ונסיב ויהב ית סהדותא
 לארונא ושוי ית אריחוא על
 ארונא ויהב ית כפרתא על
 ארונא מלעלא: כא ואעל ית
 ארונא למשכנא ושוי ית פרקתא
 דפרסא ואטל על ארונא
 דסהדותא כמא די פקיד יי ית
 משה: כב ויהב ית פתורא
 במשכן זמנא על צדא דמשכנא
 אוצר החכמה

את־קרשיו ויתן את־בריו
 ויקם את־עמודיו: יט ויפרש
 את־האהל על־המשכן וישם
 את־מכסה האהל עליו
 מלמעלה כאשר צוה יהוה את־
 משה: ם כ ויקח ויתן את־
 העדת אל־הארן וישם את־
 הבדים על־הארן ויתן את־הכפרת על־הארן
 מלמעלה: כא ויבא את־הארן אל־המשכן וישם את
 פרכת המסך ויסך על ארון העדות כאשר צוה
 יהוה את־משה: ם כב ויתן את־השלחן באהל מועד

רש"י

(יט) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים: (כ) את העדות. הלומות:

תורה תמימה

(יט) ויפרש את האהל. [מכאן דאהל של פשתן קרוי אהל] (ז) [שבת כ"ח א'].

ויפרש את האהל. אמר רב, משה רבינו עשר אמות היה, שנאמר ויפרש את האהל על המשכן וכתוב (פ' תרומה) עשר אמות אורך הקרש, אמר ל' רב שימי בר חייא, א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מום דתנן גופו גדול מאבריו הרי זה בעל מום, אמר ליה, באמה של קרשה) [בכורות מ"ד א'].

ביאור

(ז) דבמשכן לא היה בו שום יוצא מן העץ אלא פשתן כדכתיב עשר יריעות שש משור, וכבר נזכרה דרשה זו לפנינו לעיל בפ' תרומה בפסוק ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משור (כ"ו א') ושם בארנוה בכל פרטיה, ועוד נבארה אי"ה בפ' חקת בפסוק ואת התורה אדם כי ימות באהל, עיין שם ושם.

(ח) קס"ד דרב שימי דרב ס"ל דבאמה דידיה משערינן ולכן הקשה לו א"כ עשיתו למשה בע"מ דיתחייב דיהיה גופו גדול מאבריו [מזרועותיו], והוא משום דכל אדם אין גופו אלא שלש אמות באמתו, והשיב לו רב דכונתו דמדת האמות שאמר הוא באמה של קרש, וע"ל בפ' במדבר ג' כ"ו.

הקימו, והא דאין מורדין ילפינן מפסוק אחר בפסוק ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח. ומטעם זה דמעלין בקודש ואין מורדין קיי"ל שאין מוכרין ס"ת כדי לקנות ספרים או לכתוב גיטין על קלף המעובד לשם ס"ת אסור וכדומה, ועיין באו"ח סי' קנ"ד ובכ"ח ליו"ד סי' ע"ר.

וע' בכרכות כ"ח א' איתא הלשון גמירי מעלין בקודש ואין מורדין, ותמה הגרי"ב בגה"ש על הלשון גמירי אחרי דמפסוק ילפינן זה, אמנם בירושלמי בכ"מ הובא ענין זה ולא יליף משום פסוק, ובירושלמי ברכות פ"ג ה"ג איתא הלשון שמעתי שמעלין בקודש וכו', וצ"ל דהלמוד מהפסוק ההוא הוא אסמכתא וגוף הענין היה לחז"ל בקבלה.

נרמז בהקדוב אליו רכתיב וירם קרן לעמו לבני ישראל עם קרובו [יפ"ע]. דבר אחר כרשנא. נראה שהני תיבות דבר אחר מיותר משום שהשואת דורש כל הכתוב והקדוב אליו כרשנא וכו' הכל בתשובת הקב"ה למלאכים. מתיבת והקדוב דרש שאמר הקב"ה ישראל קרובי הם וכו'. כרשנא בוזק כו'. ואפשר שלפי שמקודם דרש כל הפסוק בשאלת המלאכים ועכשיו דורש אותו בתשובת הקב"ה קאמר ד"א וקאי גם על רישא דקרא והקדוב אליו. בוזק אני נפת

מסורת המדרש
עו וירשמי שנת פנק י"ג הל' ג.
ולושמי הוריות פנק ג' הל' ה'.

חידושי הרד"ל

בוזק אני לפניכם כרשנין ומשירין מן העולם. להתברר הנאות עידי המשיחין במיקת כרשנין להבמה. כדי לפסמה (וע"י אכילת כרשנין מבעת כבעליו). ולשוחפה אחיכ. כן אחיכ משירין. ואפשר צ"ל משמירין כדאי לפיח רשעים וכו'. להשמיד ערי עד מן העירוב. ג שרי פרס ומדי הושבים ראשונה במלכות רב ושמואל כו' כצ"ל. ולפיש במלכות פליגי. דרב מר הושבים כבר ראשונה במלכות אחרת קאמר והיינו לפני בלשצר שהיה של בבל. כיצד היו כל אותן השנים. הכתיב ושנות רשעים תקדונו. שלא נשתמשו בכלי בית המקדש. ואע"ג דכתיב (דניאל ה) ואשתיו בחון מלכא ורברבניה. אלו השבעה לא שחו או (אולי לזה רבחו מ"ש שם ברברי דניאל וברבנדן בירד רכתיב ולא קרי לומר שיש מהן שלא שחו).

ליקוטים

במסריקון בני "אחזבי רב". במהם אותיות "אהב רב". וזהו כפי לדרוש רב. מיוסם אני קרנם והכל על הכתה כי זכות אבות עמדה להם. כמים. והיינו הרשיש. המשמע לרדל לשון ים כרמכוב בחזיה פ' דיו גלילי וזהו ס"י כו'. וכי היכן וכו'. ממוכן דרש שיה כבר מוכן ומתוקן ולהכי כפי היכן הוא מוכן ומשני מישעיה רכתיב הכינו לבני מסבח והיינו לשון ממוכן דהבא. ומעם זכר זה להבטיח למה"ד על הענין מאחר שנגזר ונאמר ע"פ הנביא גם דרך הכתובים כשמוכר מזה ישנה לומר כי זה דבר כבר הענין והוא כמו שפי' במכילתא כל הוכא דכתיב כי ה' דבר. **מסקיוסותו**. לפי עניני נראה לשון פועלות הוא ולא דיענו מצאו ואולי הוא לשון סקוסים שכבר קראו שם לקרשים שניתנו בצד צפון הקרשים שניתנו בצד דרום. א"נ שהמשפט לכל הפעמים שיקדמוהו אחרי הפעם הא' יפה (ע"ן).

וירם קרן לעמו. צ"ע מנין לו שהוא שייך כאן. ג במלכות בלשצצר. דורש מ"ש רואי פני המלך על אחשוורוש יושבים ראשונה במלכות פ"י במלכות ראשונה היינו מלכות בבל שלפני מדי דאל"כ הוא מיותר.

דאת אמר (תהלים קמח יד) **וירם קרן לעמו. דקר אחר, פרשנא. אמר הקדוש ברוך הוא בוזק אני לפניכם כרשנין ומשירין מן העולם, שתר משקה אני להם כוס של תרעלה, אדמתא תרשיש**

מתיר אני דמן פמים. מרס מרסנא ממוכן מרס אני מרס וממעך את נפשם בתוך מעיהם. וכי היכן היתה איסקוזות של פלן מתקנת. אמר ר' הושעיא מישעיה הנביא, הין מה דאת אמר (ישעיה יד כא) **הכינו לבניו מטבח בעון אבותם כל יקמו וירשו ארץ וגו'.**

ג שבעת שרי פרס ומדי. רב ושמואל. רב אמר במלכות אחשוורוש הכתוב מדבר. ושמואל אמר במלכות בלשצר הכתוב מדבר. על דעתיה דרב דאמר במלכות אחשוורוש ניקא. על דעתיה דשמואל דאמר במלכות בלשצר, כיצד היו כל אותן השנים. אמר ר' הונא על ידי שלא נשתמשו בכלי בית המקדש, הךא הוא דכתיב (דניאל ה) בלשצר אמר בטעם חמרא וגו', שמתוך פן (שם ל) בה בלילא קטיל בלשצר מלכא כשדא.

ד ראי פני המלך. שתי משפחות היו נכנסות אצל רבי, אחת של ר' הושעיא ואחת של בית ר' יהודה פן פזי. כשנתחתן ר' יהודה פן פזי לרבי, בקשו לנכנס תחלה ולא הניחן ר' אמי. אמר להם כתיב (שמות כו ל) והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית, וכי יש משפט לעצים, אלא קרש שזכה לנתן בצפון ונתן בצפון, ושזכה לנתן בדרום ונתן בדרום, בעון דימנון מאיכן. אמר לון ר' סימון מן דרומא.

אחשוורוש שהיא מלכות פרס. והיינו מלכות בלשצר שהיתה מלכות כשרים כי מאז היו ז' שרים אלו רואי פני המלך. וכשנמלה פרס המלכות היו ג"כ שרי פרס ומדי רואי פני המלך. כיצד היו כצ"ל וא"א ויפ"ע. ור"ל שזה ידוע שנתחלת מלכות נבוכדנצר עד אבוד מלכות בלשצר היה ע"י שנה כדאי בפ"ק דמגילה. ונ"ג מלך מ"ה שנה כדאי התם. ואויל מרוך לא נודע מתוך הכתובים כמה מלך וקס"ד שמלך מעט מכיון דלא הזכיר בדניאל. כי כשהשלים ספור נ"ג נקט דבלשצר וא"כ מלך בלשצר קרוב לכ"ה שנים. ולהכי קשה איך אפשר שחזו כל ז' שרים אלו כל כ"ה שנה דבלשצר וחמשה דרדיוש וכורש ושלשה דאחשוורוש רבשנת ג' למלכו היה מעשה זה. והיל כמו ל"ד שנה ורחוק שכל ז' השרים שהיו מסתמו זקנים חזו כל שנים אלו ולא מת אחד מהם. ומשני רב הונא דבלשצר נתקצרו ימיו ע"י שנשתמש בכלי בהמ"ק ולא חי רק ג' שנה שמצינו מפורשים בו וא"כ אויל הוא שחיה כ"ג שנה כדנמרין מנמרא בפ"ק דמגילה. והשתא לא ירחק שחזו ז' שרים אלו מתחלת בלשצר עד השתא דליכא אלא י"א שנה [יפ"ע]. ד וכי יש משפט לעצים. פי' שהרי עריין לא הוקם המשכן ולא דוגמתו דלימא שיהיה זה בחק הקודם. אלא קרש שזכה בו ואע"פ שערדיין לא הוקם המשכן אפשר שכבר קראו שם לקרשים שניתנו בצד צפון [יפ"ע]. א"י שהמשפט לכל הפעמים שיקדמוהו אחרי הפעם הראשונה [יפ"ע]. אלא קרש שזכה בו. וההפך שביין צפון לדרום משום שהמורה בדרום יש קדושה מפי בצד זה כי שם נר מערבי שהוא עדות לישראל ששכינה שורה שם. והבא נמי אין לשנות משפט האנשים. וכי שזכה ליכנס ראשון יכנס לעולם ראשון. בעון דימנון מאיכו. כירושלמי סוף הוריות [אוצר החכמה]

1234567 אח"ח

מתנות כהונה

בוזק. פי' הערוך מערכ. ומשירין. טורדן ומפילן כד"ל משרי את השער מאן דמי משירין לא משמש כלומר לניח להם רזונס כמעט נגע ואחר כך ממיר אני דמן כמים. תרשיש. פי' מיס ויס כדלמך תרשישה ועיין במדרש חוה נפסוק דיו גלילי וזהו. וממעך. ממוכן דרש כמו ממועקן. קלה ונמר דינס וע"י נערוך עקן קטן. הכינו. ומיני הלא ממוכן. ג הני נקטין כיצד היו כל אותן השנים אמר ר' הונא על ידי שלא נשתמשו כו'. ד ה"ג כירושלמי דפי' הטובה וסוף פנק במלא דהוריות ולא הניחן ר' אמי. ה"ג בעון דימנון מאיכו. פי' כשרונים למנוח זקנים מהיכן היו ממנון אחס וכו' כירושלמי סוף הוריות נקשו למנוח זקנים

מסורת המדרש

עט מגילה י"ג ע"ג ילקוט כאן
רמז חמ"ג פ גיטין ג"ט ע"א.
סנהדרין ל"ג ע"א. ירושלמי סנהדרין
פסק ד' הל' ז'.

ענף יוסף

ה כדת מה לעשות אמר ר'
יצחק לחזירתא כדת ולאומה
קדושה שלא כרתו אלא
במלכה ושתי עאכו"ם במלכה
שאינה ושתי. כן הובא הנוסחא
בספר אהבת עולם. וקשה הא
לנבי אחשוורוש לא מלתא זוטרתא
היא אדרבה מיוחסת ממנו כמו
שאחז"ל ששלחה לו לומר
אווריריה ראבא את. עוד קשה
כי הוא הקשה מלת כדת וחז"ן
לו אלא במלכה ושתי. ונראה
שיש מחלוקת בין המפרשים
בפסוק הזה. כי יש מפרשים
שנאמר כדת מה לעשות הוא
שירוצו כפי הדין הנמוך ולא לפי
הוראת שעה ולפי נמשך כי
יתר מלת במלכה ושתי אזלי
בלא זו אף זו. לא מבטליא שאני
הוצה שהרצו כדון לזאת שהיא
מלכה אלא אפילו לא היתה
מלכה רק ושתי העלמא היתת
מבקש מכם שלא תדוני אותה
אלא כדת. ורצה להראות
חסידותו שאפי' להדיס העלמא
אינו רוצה רק כדת. וכפי זאת
ההנחה מקשה ר' יצחק
בפסוקות כי כיון שלא היה רוצה
להרוע חזירתא העלמא דלאו
מלכה אלא כדת. איכ אומה
קדושה נייע ששלח להרוע שלא
כדת. ע"ז מתרין אלא במלכה
ושתי עאכו"ם במלכה שאינה ושתי
פי' את סברת המלכה ושתי אזלי
בדרך לא זו אף זו. ומינה נמשך
דפי' כדת מה לעשות ר"ל
שבקש בעיניו כדון אינו כן אלא
הפירוש במלכה ושתי אזלי בדרך
זו ואצ"ל זו שרצה להטיל מורא
על העם ואמר ראו העניש הגדול
יותר איש יש בעולם לעשות
תניסו באשתי אע"פ שהיא מלכה
ולא זו בלבד שהיא מלכה אלא
מצד עצמה היא מיוחסת ושתי
בת חתן של נבוכדנצר שהייתי
עבדו. עאכו"ם א היתה מלכה
שאינה ושתי פירוש שלא היתה
מיוחסת בת מלכים כושתי
שהייתי נוקם ממנה. לפי' מפרש
מלת כדת לשון ענוש בדיעת
דבס מהמפרשים לא מלשון דין
אלא הוצרך לפרש פי' מלת כדת
משום דהא כהא תליא בפירוש
יתר במלכה ושתי (ספר הגיל).

משנת דרבי אליעזר

פ"ד ה לחזרתא כדת כו'.
פירוש פשוט שואל כדת מה
לעשות כאלו נהג בכשרות
לעשות ע"פ דת דין לחזירת
הזאת ולאומה שלימה גור
שלא כדת להשמיד להרוג
באכזר' ולא ידעתי למה
נדרח המ"כ לפרש שלא
כדת. במלכה ושתי על אחת
כמה וכמה במלכה שאינה
ושתי. דייקו נמי כמ"ש לעיל

הכי אי בקשו למנות זקנים מאיכון הן ממנין מטבריה או מדרומא. א"ר סימון יהודה יעלה. א"ל ר' מנא הוא דתימר
למלחמה אבל למנויה רואי פני המלך היושבים ראשונה במלכות ע"כ. ופי' הי"מ מטבריה או מדרומא שכשני
מקומות אלו היו חכמים ראויים למנות. ואם צורך השעה למנות זקנים לסנהדרין שמת אחד מהם או לאיזה שררה
על הציבור מי משני המקומות האלו קודם. יהודה יעלה בכל מקום יהודה קודם הלכך דרומא דהוה מיהודה קודם
למבריה דהוה מנפתלי דרקת זו
מבריה כדאיחא בריש מגילה
ורקת מערי נפתלי היא. דהא
התימר למלחמה דהתם כתיב
יהודה יעלה והוא הדין לדגלים
וכיוצא מעניני שררה ומלכות
משום שליהודה ניתן הנצחון.
אבל מנוי דחכמה רואי
פני המלך היושבים ראשונה
במלכות כלומר הוותר מלאים
ימים קודמין בעסק החכמה.
ודגומא בעלמא נקט מרדכי
באחשוורוש היושבים ראשונה
דמשמע אותם שהיה להם
קדימה זמנית במלכות היו יותר
קרובים לעצת המלך עכ"ל. הרי
מזה תבין כל דברי המדרש
שלפנינו. וזה שאמר כאן ברם
במנוי כתיב באחשוורוש רואי
פני המלך היושבים ראשונה
במלכות אף הכא במנוי זקנים
ג"כ כן כו'. ה' (כדת מה
לעשות אמר ר' יצחק כו'. ר"ל
הוקשה להם איך על ושתי הם
על נפשה לבלתי המיתה אם
לא עפ"י הדת. ולאומה שלימה
לא שת לבו לזאת כי אם שלא כדת חפץ המיתם יותר מהמן כמו שאחז"ל משל לבעל התל וכו' וזר עליהם
באכזריות להשמיד להרוג [אלשיך]. וקרא לישתי חזירתא על שם שסימן סהרה יש להזר ברנל שמפרים פרסה.
וושתי היה ג"כ לה ברנליה סימן סהרה שלא רצתה לילך להראות העמים והשרים את יופיה [וערות דבשו].
[לחזירתא כדת. פי' אמר בלשון מדיה שחזירתא. דהיינו ושתי. שאל את יועציו כדת מה לעשות. ולאומה שלימה
לא שאל פי' שריו. וכן מכואר במדרש אבא טרין שעל אשה אחת נטל עצה. ועל אומה שלימה לא נטל עצה].
במלכה ושתי על אחת כמה וכמה כו'. המונח לומר ראה חסדי ה' עמנו דמרכש דין על המלכה ושתי [ר"ל
מדלא כתיב כושתי המלכה אלא כתיב במלכה ושתי ע"כ לדייק] שאף שהיא מזרע המלוכה מצד עצמה [ע'
בפתיחתא פי' ט' כענף] מכ"ש שהיה לו לבקש דין במלכה שאינה חשובה כושתי שלא היתה בת מלך כמורה
דהיינו אסתר שעברה על גזירתו לבוא אל הצר הפנימית בלא קריאה. ואדרבה אמר לה וטה בקשתך עד חצי
המלכות ונתן לך. אם לא חסד אלו. ומה ראה ממוכן כו'. מאחר שהוא קטן שבכולם. מכאן שהדיוט קופץ בראש.
פרש"י במגילה שהרי מנה אותו לבסוף אלמא גרוע היה מכולם וקפץ בראש. דינינו. כדנינו נפשות שמתחילין מן
הצר דהיינו מן הקטן שבסנהדרין לחוות דעתו. כדנינו. פי' כדנינו בני נח. ולפי' אין צריך לומר ויאמר ממוכן משום
דהדיוט קופץ בראש. וחרניא אמר. פי' והאחר אמר אין דינו כדנינום שבר"מ מתחילין מן הגדול. ואע"פ דלא נימ
אם דינו כדנינום. פליגי למסבר קראי. ומאן דאמר אין דינו כדנינום מה מקיים ויאמר יהודה ויאמר ממוכן.
דאו דברי יהודה ראו דברי ממוכן כצ"ל. [פי' וספר מנות הלוי]. וכן הוא בירושלמי פ"ד דסנהדרין ור"ל
דמויאמר יהודה. מה בצע וגו' אף שאחיו היו גדולים ממנו. משמע דבני נח אין מתחילין מן הגדול. וכן מויאמר
ממוכן שהיה הקטן שבכולם והשיב תחלה. להכי בני מה יתרון בזה האומר אין דינו כדנינום. ומשני דאין הכי נמי
דלא השיבו יהודה וממוכן תחלה אלא מפני שנראו דברי יהודה וכן דברי ממוכן כלו' שהסכימו לדבריהם לכן
הזכיר הכתוב דבריהם ולא חש להזכיר דברי המדברים תחלה מאחר שנדחו. וגי' שלפנינו נראין דברי ר' יהודה ה"פ
כמו שהי' ר' יהודה ראש המדברים מצד גזירת המלכות (כדאי' שבת דף ל"ג) כן אצל ממוכן גזירת המלך הי'
שהיה ראש המדברים. אף שהם היו גדולים ממנו (ספר משתה י"ן). תלתא אמוראין כו'. שלשה אמוראים חולקים
למה קפץ ממוכן על אותה עצה שתהרג ושתי. (והני ג' אמוראין ס"ל שדיינו אין כדנינום. וגם לא משמע להו דלפני
המלך והשרים משמע שדבר לפני כולם שלא כראוי כדדיוט שקופץ בראש. להכי נתנו טעם למה קדם ממוכן להשיב

מתנות כהונה

מסיקו היו ממנין מטעוריא או מן דרומא אמר רבי סימון כו'. אף
הכא. נמניו זקנים. ה לחזירתא. לאומה שלא היסה נוהגת דמ
ולשאל' היסה נוהגת שלא דמ שהימה משענדת נהס נשנת כשהס
ערומים ולפיכך נגזר עליה כדת מה לעשות. ה"ג שלא כדת אלא
באכזריות. שאינה ושתי. כלומר שאינה מתנשמת המלוכה
כמותה. ו ה"ג לקפוצ בעצה. פי' יהי הוא היה הקטן שכשנעמ
השרים. מה מקיים כו'. הרי שגם אחשוורוש החמיל מן האל.
מסיקו היו ממנין מטעוריא או מן דרומא אמר רבי סימון כו'. אף
הכא. נמניו זקנים. ה לחזירתא. לאומה שלא היסה נוהגת דמ
ולשאל' היסה נוהגת שלא דמ שהימה משענדת נהס נשנת כשהס
ערומים ולפיכך נגזר עליה כדת מה לעשות. ה"ג שלא כדת אלא
באכזריות. שאינה ושתי. כלומר שאינה מתנשמת המלוכה
כמותה. ו ה"ג לקפוצ בעצה. פי' יהי הוא היה הקטן שכשנעמ
השרים. מה מקיים כו'. הרי שגם אחשוורוש החמיל מן האל.
מסיקו היו ממנין מטעוריא או מן דרומא אמר רבי סימון כו'. אף
הכא. נמניו זקנים. ה לחזירתא. לאומה שלא היסה נוהגת דמ
ולשאל' היסה נוהגת שלא דמ שהימה משענדת נהס נשנת כשהס
ערומים ולפיכך נגזר עליה כדת מה לעשות. ה"ג שלא כדת אלא
באכזריות. שאינה ושתי. כלומר שאינה מתנשמת המלוכה
כמותה. ו ה"ג לקפוצ בעצה. פי' יהי הוא היה הקטן שכשנעמ
השרים. מה מקיים כו'. הרי שגם אחשוורוש החמיל מן האל.

נראין כו'. בירושלמי נפ"ד דסנהדרין גסר ראו דבריו של יהודה
וראו דבריו של ממוכן וסוף היא כלומר כמו שאומרים נראין דברי
רבי יהודה וקובעין ההלכה אע"פ שחולקין עליו מצדיו כן היו נראין
בעיניו דברי ממוכן ולכן נכנסו דבריו ולא דברי הששה הנותרים
ונקפד יד משה מצדו גרסא בירושלמי ומפרש דאיידי ביהודה כן
יעקב כש"ה ויאמר יהודה הוליוה ומשרף גס פי' יעקב היה שם
כשחז"ל. תלתא אמוראין כו'. ג' אמוראים חולקין למה קפץ

מדל"כ כושתי המלכה שמה קודם אלא לדייק שאף היא מזרע המלוכה מצד עצמה ק"ו באחרת שאינה ראויה מצדה.

בספינה, והמעשה אשר אירע, וכשהיינו שומעין לו מבלי שנשאל לו שום דבר ההוא אמר, אתם בית ישראל הידעתם את מפצל בן אבי אל רצא היהודי שנטבע ומצאו הים וראיתי אותו והכרתי בו וראיתיו במלבושו אשר עליו. וידענו נאמנה אנו העדים החתומים למטה, והכרנו בסימנים אשר נתן, וסימני פרצוף פניו, וידענוהו בבירור כאילו היינו שם, וראינו מעדותיו שהוא ידע את האיש, והגיד מלבושו וצורתו, וכשמענו אנחנו העדים דברי הגוי במה שהגיד על אבי אל רצא, כתבנו וחתמנו שמותינו על עדות הלז ששמענו, להראותו לבית דין, ויעשו כטוב בעיניהם, אולי ימצאו זכות להתיר עגונה זאת אשת המת הנוז, והיה זה בשמיני לחדש תמוז שנת ד'תתקל"ה ליצירה בנא אמוז דעל כיה ימא מותבא. הנה כי כן יורנו מורינו אם בעדות זו יכולה לינשא אשה זאת אם לאו. יורנו מורה צדק ויבא שכמ"ה.

תשובה: הותרה האשה מכבלי עיגונה בעדות גוי זה מסיח לפי תומו, ויכולה להינשא לכתחלה בעדות זה אשר העידו החתומים. וכתב משה⁵.

סימן קנד

שאלה: יורנו רבינו בראובן ששידך את לאה, וכתבו שטר שידוכין להזכיר בו כל התנאים, ונתחייבו שכל המבטל תנאי אחד ממה שהתנו, שחייב לתת את שכנגדו עשרה דיגרים, ועשו זמן החופה אחר עבור שנה אחת. וראובן אחר כלותו מעשות כל אלה, חלף הלך לו למדינת הים לטריפולי אשר במערב, ובאה ידיעה פה העירה שלכל הספינות והאנשים אשר בתוכם עכבום שם, ואין יוצא, ונתאחר ראובן שם, ובמאי דביני ביני עבר הזמן אשר התנו ביניהם שיהיה החופה, והלך אבי המשודכת ושידך את בתו לאיש אחר, וכשמוע אבי ראובן, חרה לו ואמר לאבי המשודכת, מה זאת עשית, ויהי כמשיב למה יחרה אפך, הלא ידעת שהזמן אשר קצבנו עבר, ולא אעכב את בתי מלהשיאה, כי עני ואביון אני ואין ידי משגת, ויען האיש אבי המשודך אל מחותנו לאמר, אם כן איפה אתה בטלת את השידוכין, תן לי העשרה דיגרים

שהתחברנו עמו בעת חיו, ולפי שהיתה לנו ידיעה ברורה מדמותו ממראהו ומצורתו. וכאשר שמענו אנו העדים סיפור זה הגוי, את אשר הגיד על אבו אל מפצל בן השיך אבו אל רצא, כתבנוהו בשטר וחתמנו עדותנו בסופו, כדי להגיש מה שנכלל בה לבית דין, ויעשו בה מה שמחייב הדין ופוסקת ההלכה בדבר אשת הנפטר הנזכר, וזה היה ביום השמיני וכו'.

4 בשו"ת מהר"ם אל אשקר נוסח התשובה: כבר הותרה זאת האשה אשת הנפטר הנזכר במאמר זה הגוי המסיח לפי תומו, ומותרת להינשא לכתחלה בזה המאמר הנכלל בזה השטר. וכתב משה. וכעין הנוסחא בשו"ת מהר"ם אל אשקר כן הנוסחא בהוצאת מקיצי נרדמים.

5 עיין במשנה יבמות דף קכב. ובגמרא שם ע"ב, שמשמע שאף ישראל ששמע מגוי מסיח לפי תומו, מעיד ששמע ממנו. וכן פסק רבינו בפרק יג מהלכות גירושין הלכה יב. ועיין בירושלמי יבמות פרק טז הלכה ז, שם נחלקו בעדות בשטר אי מהני, ופסק רבינו בפרק יג מהלכות גירושין הלכה כח דמהני אם ישראל כתב את השטר. ולא מבואר כאן בשאלה אם מצאו הגוי מיד לאחר שפלטו הים ליבשה. ועיין ביבמות דף קכא. ובירושלמי יבמות פרק טז הלכה ג, ובמה שכתב רבינו בפרק יג מהלכות גירושין הלכה כב. ע"ש. ועיין בשו"ת מהר"ם אל אשקר שם, שהאריך בזה. ע"ש.

1 בהוצאת מקיצי נרדמים הנוסחא: ואבי המשדך אומר, בני בעיכובו אנוס, וההפרה מצדכם, ועליכם לפרוע לבני העשרה דיגרין אשר נקבעו על כל מי שיפר. וכבר הפקידו המוקדם אשר פרע ראובן ללאה, והעשרה דיגרין הנזכרים אשר ביניהם, שהם קנס על מי שיפר. ומה שטען עליו אבי המשדך שנתנו במתנה למשודכת כמנהג כל

שהתחברנו עמו בעת חיו, ולפי שהיתה לנו ידיעה ברורה מדמותו ממראהו ומצורתו. וכאשר שמענו אנו העדים סיפור זה הגוי, את אשר הגיד על אבו אל מפצל בן השיך אבו אל רצא, כתבנוהו בשטר וחתמנו עדותנו בסופו, כדי להגיש מה שנכלל בה לבית דין, ויעשו בה מה שמחייב הדין ופוסקת ההלכה בדבר אשת הנפטר הנזכר, וזה היה ביום השמיני וכו'.

אשר התנינו שהמבטל התנאי חייב ליתן לחבירו, וכאשר חזרו המוקדם אשר נתן ראובן ללאה, והעשרה דינרים קנס אשר ביניהם, ולא רצה אבי המשדך לקבלם, והניחום עד יבוא תשובתו הרמה מה יהיה הדין בזה. ואף גם זו נדר אבי המשדך עשרה דינרים אלו לעניים, ונשבע שאם לא ירצה בנו לתתם לעניים יתנם הוא מכיסו. יורנו רבינו מה יהיה הדין בזה, ואם יש לעניים זכות בזה. יורנו מורינו ושכרו כפול מן השמים. וזה נוסח שטר השידוכין:

שידך מר ור' יפת הבחור היקר בן כבוד גדולת קדושת מרנא ורבנא זכריה הזקן יצ"ו ב"ר אברהם הזקן הנכבד ג"ע, את סת אל טרף הבתולה הבוגרת ברת מרנא ורבנא אלעזר הזקן היקר ב"ר ישועה הזקן הנכבד ג"ע, וזה אחר שהקנו קנין גמור מן סת אל טרף הנזכרת איך עשתה מורשה לדודה מרנא ורבנא יהודה הבחור היקר שצ"ו, שיתנה בעדה באלו השידוכין וההרשאה קיימת אגב ד' אמות קרקע, ומה שנעשה בין המורשה והמשדך הנזכרים, שהמוקדם יהיה ארבעים דינר ממצות מצרים במתנה משעת הכנוס, והמאוחר מאה דינר גם כן, ושיהיה הכנוס אחר עבור שנה אחת מוזמן השידוכין, והביא המשדך מצות המוקדמים אשר זכרנו, והם הארבעים דינר, ונתן גם כן שלשה טבעות, ומסר כל זה להמורשה מר יהודה הנז', וקבלם ממנו בפנינו אנו חתומי מטה, שיהיו בידה בתורת פקדון עד שעת הנישואין, והתנו על המשדך שיכתוב בכתובת משודכתו תנאים הללו, והם שלא ישא אשה אחרת בחייה, ושהיא נאמנת בכל מיני מאכל ומשקה, ושאלם חס ושלום תמות סת אל טרף הנז' אחר נישואיה ובן אין לה ולא בת, אן שיחלקו כל מה שתשאיר מבגדיה ותכשיטיה, הכל כאשר לכל לב' חלקים, ויורשי סת אל טרף יקחו חלק, והבעל חלק, והדירה שיהיה כחפצה ורצונה, ואינו יכול לאונסה שתדור במקום סכנה שהיא אינה רוצה. וקנינו מיד המשדך קנין גמור איך נתרצה באלו הארבעים דינר בתורת מוקדם למשודכתו סת אל טרף, ובטוב לבו נתנם לה, ועוד הוסיף עשרה דינרים כמצות מצרים במתנה גמורה מעכשיו, גלויה ומפורסמת, מתנה דלית בה חזרה, וזה הוא קנס אם יעבור זמן הנישואין, או יבטל אחד מאלו התנאים הנז', וקנינו מיד המורשה מר יהודה הנז' שעליו ועליה מעכשיו בתורת חוב גמור להמשדך מ' יפת הנז' עשרה דינרים אם יבטל אחד מהתנאים, ולקחנו קנין מהמשדך והמשודכת והמורשה, כל אחד מה שיגיע לו קנין גמור חמור בכלי הכשר לקנות בו מעכשיו ברצונם בלי אונס כלל, בביטול כל מודעין ותנאין, דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי. תורנו הדרתו הקדושה הדין בזה ושכרו כפול מאת ה'.

תשובה: אינו חייב המורשה שום דבר מאלו העשרה דינרים, ואינו חייב² המשדך שום דבר על מה שנתעכב אם יברר שבאונס היה עיכוברו³. ואינה חייבת הבת אם היא רוצה לינשא

המשדך גם כן לפרוע רק משום שעבר הזמן, הואיל ולא נתברר שהוא חזר בו, ואולי הוא אנוס. ואין חייבת וכו'.

3 לפי הנוסחא שלפנינו, צריך להוכיח שהיה אנוס, אבל לפי נוסחת מקיצי נרדמים (הג"ל בהערה הקודמת), אינו צריך להוכיח. ועיין בפירושו הרדב"ז פרק ז מהלכות סנהדרין הלכה י שכתב, שצריך שיברר אונסו בבית דין. ועיין בשלתן ערוך חשן משפט סימן כא, ובאתרוגים שם. ודו"ק. ע"ש.

מי שמשדך, והוא דברי אוכל, כל זאת הפקידו, עד אשר תגיע אליהם תשובת הדרתו יהדרה אל על מה שמחייב הדין כדי שיסמכו עליה. וכבר נדר אבי המשדך אלו העשרה דינרין הנזכרים, הקנס, לעניים, וקבלו קנין מידו שכאשר יבוא בנו ראובן המשדך ולא יקיים נדר אביו באלו העשרה דינרין, יהא על האב לפרוע העשרה דינרין מממונו וממיטב רכושו לעניים. יבאר לנו אדונינו וכו'.

2 בהוצאת מקיצי נרדמים הנוסחא: ואין חייב

לאחרים אחר עבור השנה⁴. אך כל הבגדים אשר שלח לה המשדך תחזירם לו⁵ או למורשה שלו⁶. ואין לאבי המשדך לשאול ולא לגבות מה שנתן בנו כי אם על ידי מורשה נאמן בבית דין. ואין לעניינים שום זכות במה שזכר⁷. וכתב משה.

סימן קנה

שאלה: מה יאמר אדונינו במי שיש לו מנהג לעלות לספר תורה משלים, או לקרוא ההפטר, או בעליה אחרת הידועה לו ולאבותיו. ויהי היום ערערו יחידי הק"ק על זה, ואמרו, שהם רוצים להעלות לספר תורה במקומו איש אחר, ואמרו שבתורה לא יש חזקה, ואינה מונעת שום אחד מלעלות. אם יזכו בדבריהם ויבטל חק האישי ההוא, אם לא. יורנו רבינו הדין בזה, ויבוא שכתוב כפול מאת ה' מן השמים.

ואוצר החכמה
1234567

1 מהלכות זכיה ומתנה הלכה כג). וכל זאת יקבל המשדך או מורשהו, ואין לאבי המשדך לתבוע ולא להוציא ולא לקבל המוקדם שפרע בנו, אלא בהרשאה מקוימת בבית דין. ואין זכות לעניינים במה שנדר. וכתב משה. ע"כ.

6 בבא בתרא דף קמו: וכן פסק רבינו בפרק ו מהלכות זכיה ומתנה הלכה כא. ורבינו אינו מחלק בין אם אכל שם סעודת חתן לבין לא אכל, ובכל גוונא חוזר הכל. וכן דעת רבינו יוסף הלוי בן מיגאש (שם). וכן כתב המאירי (שם). אולם הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן והנימוקי יוסף (שם) כתבו, דרבין לפירושי מתניתין אתא, ומחלק בין אכל ללא אכל. (וראה עוד בשו"ת הרשב"א חלק ג סימן צו). וכן כתב בספר יד רמ"ה (שם). וכן דעת הטור אבן העזר (סימן נ). וכן פסק רבינו ירוחם (נתיב כג חלק ב). ע"ש. ובשלחן ערוך (שם סעיף ג) פסק כדעת הרמב"ם. והרמ"א בהגה שם פסק כדעת הרמב"ן והרשב"א. ע"ש. ועיין עוד בזה בתשובת רבינו קלונימוס שהובאה באור זרוע (בבא בתרא שם), ובשו"ת הריב"ש (סימן שא), ובחדשות (סימן כג), ובשו"ת רבינו אליהו מזרחי (סימן טז), ובשו"ת מהרי"ט חלק ב (סימן כ וסימן כב), ובשו"ת דברי ריבות (סימן צח), ובשו"ת מהרי"א הלוי חלק ב (סימן צו), ובשו"ת מהרי"ט צהלון (סימן י), ובשו"ת מהר"ם אל אשקר (סימן מד), ובספר טיב קידושין (שם סק"ז), ובספר עצי ארזים (שם סק"ה). ע"ש.

7 נראה כוונת רבינו, שכיון שנשבע לתת העשרה דינרים שיקבל מאבי המשודכת כקנס, ואין אבי המשודכת חייב ליתן את הקנס, הרי זה כאילו לא נדר, שהרי לא נדר אלא את העשרה דינרים שיבואו לו כתורת קנס, ולאחר שיבואו העשרה דינרים, אף אם לא ירצה בנו לתתם, יהיו אחרים תחתיהם, וכיון שהעשרה דינרים לא באו

4 הנה בירושלמי גיטין פרק ז הלכה ו, וקידושין פרק ג הלכה ב, נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש במקדש על תנאי שאכניסך ליום פלוני, ואם לאו לא יהיה לי עליך כלום, ונאנס ולא הכניסה, לדעת רבי יוחנן אינה מקודשת כיון שלא קיים התנאי, ולדעת ריש לקיש מקודשת, דאונסא כמאן דעבד. ופסק רבינו הלכה כרבי יוחנן בפרק ז מהלכות סנהדרין הלכה י. ועיין בכסף משנה ובפירוש הרדב"ן שם. (ולפי זה מובן מה שפסק רבינו כאן בתשובה, שאף האשה אינה חייבת להיות קשורה לו כשלא קיים תנאו, וממילא פטור המורשה מלשלם הקנס). וכן פסק בשלחן ערוך חשן משפט סימן כא. ועיין בבית יוסף ובב"ח שם, ובש"ך (שם סק"ג), ובתומים ובקצות החשן שם, ועיין עוד. בזה, בתשובות הגאונים שערי צדק (חלק ג שער ג סימן ז), ובשו"ת רבינו יוסף אבן מיגאש (סימן קכג), ובספר העיטור (ערך שלישות הגט וערך קידושין חלק ב), ובמאירי (כתובות ג:), ובהר"ן (גיטין סוף פרק ג), ובשיטה מקובצת (כתובות ג:), בשם הרא"ה, ובשו"ת מהר"ם אל אשקר (סימן לב), ובתשובת מהר"ש הלוי שבשו"ת בית יוסף (דיני קידושין סימן ג), ובשו"ת מהר"ב"ח (סימן קכ וסימן קלד), ובבית שמואל אבן העזר (סימן לח סק"א), ובאבני מילואים (סימן לח סק"א), ובשו"ת רבי אליעזר בן ארחא (מכון ירושלים תשל"ח, סימן לא ולב ולג), ובשו"ת חקרי לב (חלק ב מיוורה דעה סימן נח, וחלק חשן משפט סימן צו), ובחידושי החתם סופר על הירושלמי (גיטין שם), ובשו"ת מהרש"ם חלק ג (סימן רצט אות ח), ובשו"ת ישועות מלכו (חלק אבן העזר סימן מב). ועיין במה שהאריכו בזה באוצר הפוסקים אבן העזר (שם סעיף ב אות ב). ע"ש.

5 בהוצאת מקיצי גרדמים הנוסחה: תחזירם, ודברי האוכל תפרע שני שלישי שווים (עיין פרק

